

GLOBALIZACE A AFRIKA

Kolonialismus

Vliv kolonialismu na Afriku:

1) Kolonialismus umožnil vytvoření hospodářských vazeb, které určily kolonii specifické místo v mezinárodní dělbě práce a v mezinárodním obchodě (a které zdědily postkoloniální státy) .

2) "Kolonialismus vymezil území a vytyčil **hranice** tam, kde předtím (někdy) neexistovaly" (Clapham 1985: 18). Zvláště v Africe byly státní hranice kresleny na stolech evropských politiků (a geografů!) často bez ohledu na jazykové, kulturní, hospodářské a etnické vztahy. Hranice Senegalu a Gambie nesledují žádné společenské ani environmentální rozhraní, ale jsou pozůstatkem rozdělení sfér vlivu dvou největších koloniálních mocností v západní Africe, podobně jako namibijský Caprivi Strip zůstává i dnes pozůstatkem úspěšného prosazení německých požadavků na přístup k Zambezi v době před sto lety. Arbitrární vymezení státních hranic, které uvnitř státu nechalo několik etnických skupin a rozdělilo jiné, upírá řadě postkoloniálních zemí významnou centripetální sílu formování a legitimize státní moci: tu, která se opírá o nacionalismus.

3) "Kolonialismus vytvořil **politický systém** a administrativní hierarchii nutnou pro jeho fungování. Základem tohoto systému byla bez výjimky síla: neexistuje jiný způsob, jak by malá skupina cizích vládců mohla udržovat nadvládu nad jinými lidmi a kulturami" (Clapham 1985: 18). Zatímco v evropských zemích se politický systém vytvářel dlouhodobou konfrontací politických institucí a měnící se struktury společnosti, v místech, která se dostala pod formální koloniální správu, byl obdobný vývoj násilně přerušen a nahrazen implantací cizího (evropského, amerického) systému. Po rozpadu koloniální správy - formování vnitropolitického systému provázáno politickou nestabilitou, jak bohatě ilustruje historie státní převratů, vojenských režimů a autoritativní vlády napříč postkoloniálním světem.

4) Koloniální nadvláda se opírala o vnucení cizího **jazyka** a kultury. "Neexistuje více překvapivé, dokonce šokující pozůstatek kolonialismu v Africe než sledovat náhlou změnu jazyka při překročení zcela umělé hranice – a spolu s ní změnu myriády projevů kultury a vlády" (Clapham 1985: 20). Jazyk koloniální moci zůstal přes svoji neoblíbenost v některých zemích jediným společným médiem komunikace mezi etnickými skupinami. Dnes, v době globalizace, usnadňuje znalost evropských jazyků (které jsou často mateřskými jazyky lidí třetího světa nebo jazyky, v nichž je jim dostupné vzdělání) pronikání nejrozmanitějším projevů západní kultury a spolu s nimi i hodnot, postojů, názorů a vzorů chování. Tam, kde se místní elity cítí invazí této "imperální" kultury Severu a hodnot s ní spojených ohroženy, vzniká prostředí pro formování různých forem fundamentalismu.

Zadlužení

Někteří ekonomové v 50. letech předpokládali, že zkušenost průmyslových zemí – rozvoj umožněný kapitálovými investicemi - může být přímo použita také v rozvojovém světě. Převládajícím konceptem byla představa, že se všechny lidské společnosti pohybují po univerzální trajektorii navazujících fází ekonomického růstu, přičemž k nastartování růstu je zapotřebí pouze dosáhnout určité úrovně akumulace kapitálu. V 70. letech si rozvojové země braly hromadně půjčky na strategie rozvoje a rozvojové programy - výhodné podmínky (nadbytek volného kapitálu - peníze z ropy; nízké úroky, vysoké ceny primárních surovin), 70./80. léta - hosp. krize (velké zvýšení úroků - půjčky byly sjednány na pohyblivou úrokovou sazbu, pokles cen surovin) → fiskální krize, státy neměly jak dluhy platit + zároveň běžely rozvojové projekty a bylo třeba je dotáhnout do konce. Často si státy musely vzít úvěr na splácení úroků, mohly si půjčit ale musely splnit tzv. podmínky "strukturálního přizpůsobení" = privatizace (impact - reduced access of ordinary Africans to essential public services, e.g. water and electricity), snížení sociálních dávek (jednotlivci si museli více připlácet na zdravotnictví a vzdělávání), liberalizace obchodu (lower wages, lost food security) atd. Omezení role státu však v mnoha případech znamenalo jeho citelné oslabení, zvláště pak v souvislosti s nízkou úspěšností afrických států při výběru daní.

Dopady: šíření chudoby, zvyšování rozdílů ve společnosti, snížení životní úrovně, posílení postavení Světové banky a IMF. Politika finančních institucí výrazně přispěla k prohloubení regionálních rozdílů, jak mezi státy, tak i uvnitř jednotlivých zemí - the erosion of the national sovereignty, especially with regards to economic, industrial and fiscal policies; dependence upon export-driven, one-crop economies and cultural domination by countries of the global north.

Many loans were made to retain the loyalty of corrupt regimes when polarization USA x USSR, and much of the money went into the hands of unrepresentative and repressive governments. Loans also used for improperly designed projects and programs. There's heavy responsibility on creditors here, particularly on the World Bank for its failed development projects. Debt swelled because of high interest rates and other conditions imposed by creditor governments and banks. This perspective argues that the original debt (the principal) has already been repaid many times over. Z těchto důvodů tvrdí některé africké instituce a organizace, že tento dluh je nelegitimní a požadují jeho zrušení.

The 48 countries of sub-Saharan Africa spend approximately \$13,5 billion every year repaying debts to rich foreign creditors for past loans of questionable legitimacy. These debt repayments divert money directly from basic human needs such as health care and education, and fundamentally undermine African governments' fight against the AIDS pandemic and their efforts to promote sustainable development.

Sub-Saharan Africa's debt crisis worsened during the 1980s, as the ratios of foreign debt to the continent's gross national product (GNP) rose from 51% in 1982 to 100% in 1992, and its debt grew to four times its export income in the early 1990s. Poměr dluh/HDP (1996) Guinea Bissau přes 300%; nejvíce států 50 - 100%; Egypt Tunis, Seychely pod 50. In 1998, sub-Saharan Africa's debt stock was estimated at \$236 billion, and that of the whole continent was over \$300 billion. Africa's debt burden is twice that of any other region in the world -- it carries 11% of the developing world's debt, with only 5% of its income. Studies show that by the end of 2004, Africa will be spending about 70% of its export earnings on external debt servicing, leaving even less funds for biting health, educational, agricultural, food security and other basic needs. The average African country spends around US\$15 per person on debt repayment and less than US\$5 per person on health and educational services.

Who owns whom?

The IMF - \$6.2 billion is owed. World bank = \$21.9 billion. The US independently canceled about \$3.58 billion in poor country debt in the late 1980s and early 1990s. As of early 1999, African countries owed the United States approximately \$6.8 billion (je to jen malá část z dluhu celkového). The principal debtors to US are: Democratic Republic of Congo (\$2.1 billion), Sudan (\$1.2 billion), Nigeria (\$871 million).

Africa spends about \$15 billion a year on debt repayments but gets only \$12.7 billion in aid during the same period (World Bank, OECD).

Africa's total debt stands at \$300 billion (Nepad Secretariat). To put that in perspective, according to Forbes Magazine, 2002, the 18 richest Americans could pay Africa's total debt with several billion in change.

For every \$1 African (developing) countries receive in grants, they pay \$13 in interest on debt (World Bank).

Snahy zmírnit dluh:

In 1996 the Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative was created. The aim of the HIPC Initiative was to reduce to "sustainable levels" the debt burden of poor countries that demonstrated sound economic and social policy reforms, and thereby to provide a lasting solution to the debt crisis. Reducing the debt to "sustainable levels" = debt should not exceed two and a half times the value of exports. Not very successful - later The Enhanced HIPC Initiative had to be created.

Chudoba

Today, more than 300 million people in sub-Saharan Africa live on less than \$1 a day. Of all the regions in the world, sub-Saharan Africa has the largest proportion of people—48 percent—living in extreme poverty. Eighty percent of all Africans live on a daily income of less than two U.S. dollars; nearly half struggle to survive on one U.S. dollar a day or less. Vyrůstající chudoba - sub-Saharan Africa, there were 58 million more poor people in 1999 than in 1990.

Nízká životní úroveň subsaharské části: Afričané se dožívají v průměru 45 let, dětská úmrtnost činí 10 procent, hrubý národní důchod dosahuje 450 dolarů na hlavu ročně.

Hlad

Potřeba dostatečného množství potravin pro zdravý vývoj jedince je vyjádřena kalorickou hodnotou, která se obvykle udává v kilokaloriích (kcal) na osobu a den. Hranice, stanovená FAO, činí 2703 kcal/os./den. Kalorický příjem nižší než tato hranice znamená podvýživu, při dlouhodobém sublimitním příjmu jde o chronickou podvýživu, resp. hlad. V současné době je průměrná denní spotřeba v afrických zemích 2282 kcal. Publikované průměrné hodnoty nevypovídají o regionálních diferencích, ani o katastrofální situaci v některých afrických zemích, kde je průměrná denní spotřeba na obyvatele hluboko pod oficiálně stanovenou hranicí (např. Etiopie 1610 kcal, Libérie 1640 kcal, Mosambik 1665 kcal). Naproti tomu v Evropě je průměrná denní spotřeba 3410 kcal, tj. vysoce nad stanovenou hranicí (proti některým oblastem v rozvojových zemích více než dvojnásobná). Mezi země s chronickým nedostatkem potravin patří státy, postihované přírodními katastrofami, ale i válečnými konflikty (Súdán, Etiopie, Somálsko). Mezi dlouhodobé a významné importéry potravin, tedy země s nedostačující vlastní produkcí potravin, patří zvláště Rwanda, Libérie, Rovnicková Guinea, Ghana, Nigérie, Zair (vesměs země s významným exportem některých plodin).

A staggering one-third of the population of Africa - around 600 million - is malnourished, according to the Washington-based think tank, International Food Policy Research Institute (IFPRI), which provides information about agriculture.

Příčiny hladu:

Bradley a Carter článek Food Production and Distribution and Hunger.

• tradiční vysvětlení

- přelidnění ... není to pravda - World agriculture produces 17 percent more calories per person today than it did 30 years ago, despite a 70 percent population increase. This is enough to provide everyone in the world with at least 2 720 kilocalories (kcal) per person per day (FAO 1998). The principal problem is that many people in the world do not have sufficient land to grow, or income to purchase, enough food.

- špatné přírodní podmínky ... Sahel a Etiopie velká sucha v polovině 70. let, v SV Brazílii podobná sucha, ale tento problem nebyl tak velký; sucha nejsou novým fenoménem (i když dnes možná častější), lidé ale opustili dřívější praktiky skladování potravin na horší roky. Dochází k nadměrnému využívání půdy (dříve nomádství), přechod často způsoben vlivem koloniální politiky, nucení lidí opustit tradiční způsoby života.

- tradiční hospodářství je málo produktivní ... ve skutečnosti má potenciál vyprodukovat dost, má mnohem menší nároky na energii potřebné na produkci 1 kalorie, ztráta produktivity - vliv nadměrného využívání, eroze

• opravdové příčiny: potravu lze získat dvěma způsoby - vypěstovat nebo koupit (to záleží na distribuci příjmů). Aby mohli pěstovat musí mít dost peněz na koupi půdy, semen nebo na zavlažování. Z regionálního hlediska na africkém kontinentu dosahuje podíl pracujících v zemědělství v jednotlivých rozvojových zemích nejvyšších hodnot, a to cca od 75 % výše. Dnes pěstování pro vlastní potřebu rychle upadá (orientace na "cash crops" pro průmysl, na nejdle věci či na produkty, které nejsou hl. zdrojem obživy - tabák, kava, bavlna, ovoce, sojové boby). Pěstování na výdělek → jejich příjmy pak závisí na světových cenách a často nedostanou dost (nemohou si koupit jídlo). Lidé mají hlad ale zemědělství produkuje pro export ne na jídlo. Kapitalismus - potrava je pěstována kvůli zisku, globální produkce má možnost nakrmit všechny lidi, ale neděje se to, protože ti chudí na to nemají peníze (smyčka).

Rozvojová pomoc

Oficiální rozvojová pomoc (ODA - Official Development Aid) = nejčastěji půjčky poskytované za specifických podmínek. Rozvojová pomoc je získávána dvěma způsoby: jako grantová pomoc specializovaných a technických orgánů a od programů a fondů OSN; dále formou půjček od institucí OSN (např. Mezinárodní fond pro zemědělský rozvoj nebo Světová banka). ODA je dělena mezi více jak 130 rozvojových zemí (africké státy získávají asi 40% z celkového množství zdrojů).

V posledních letech bylo složení dárců ODA pro Afriku zhruba následující:

Francie, USA, Německo, Japonsko, Velká Británie, Nizozemí

ODA pro Afriku v r. 2000 – rozdělení dle příjemců (v milionech USD):

maximum: JAR 6 653,0; Egypt 1 328,4; Tanzanie 1 044,6; Mosambik 876,2; Uganda 819,5; Zambie 795,1; Etiopie 693,0; Ghana 609,4; Keňa 512,3; Malawi 453,0

minimum: Komory 18,7; Seychely 18,3; Libye 15,4; Svazijsko 13,2; Gabon 11,0

ČR - dáváme na rozvojovou pomoc ročně pětaticetkrát méně, než jsou průměrné tři čtvrtiny procenta HDP v zemích OECD. Dvě země, které se staly pro ČR prioritními, jsou Jihoafrická republika a Nigérie. Poměrně významné jsou i vztahy s Konžskou demokratickou republikou. ČR rovněž nadále pokračuje v realizaci projektů rozvojové pomoci. Jedná se o projekty v Senegal (chov antilop), v Mali (výuková farma), v Zambii (geologický průzkum a zdravotnické středisko), v Etiopii (očkování proti dětské obrně), Namibii (průzkum písků z hlediska jejich vhodnosti k využití v průmyslu), Čad a Kamerun (geologický průzkum). Do rozvojové pomoci patří i tradiční přidělování stipendií ke studiu na vysokých školách.

Důležitější možná je, jak je naše pomoc využívána - příklad zambijské kliniky v metropoli Lusaka. Novináři se chtěli podívat na kliniku, což nebylo možné ("ředitel tu není", pak potřebovali povolení zambijských úřadů, pak už byly dveře zavřené). Jejich zpráva: Finanční idea kliniky je následující: cizinci platí plnou cenu, movitější Zambijci polovinu a chudí jsou léčeni zdarma. Celkový roční rozpočet projektu se pohybuje v rozmezí 15-18 milionů korun, přičemž česká státní kasa přispívá přibližně jednou třetinou. Dosud z ní takto za čtyři roky oteklo přes 16 milionů korun na rekonstrukci budovy a platy personálu. Loni na podzim práci kliniky zkontrolovali zástupci českého ministerstva zdravotnictví a zahraničních věcí. Jejich zpráva upozornila na několik nepříjemných věcí. Například na to, že na klinice jsou ošetřováni hlavně platicí pacienti. "Nejpotřebnější skupiny obyvatelstva o existenci polikliniky vůbec nevědí, nebo se do ní neodvážejí vstoupit, protože působí draze. Kritizován je také fakt, že na středisko celkově chodí málo pacientů - loni to byli pouze 2-3 lidé denně - a že skutečně smysluplné věci (školení zambijských mediků nebo bezplatné léčení chudých mimo hlavní město) jsou až druhořadou aktivitou. Od odjezdu české kontrolorské mise se příliš nezměnilo. Pacientů je stále v průměru 3-5 denně na dva lékaře, rentgen nefunguje. Pravidelně se jezdí zdarma ošetřovat pouze děti do nedalekého sirotčince a vypomáhat do místní nemocnice. Klinika nemá pro své pacienty levná generika proti AIDS, ačkoli jsou nyní v Zambii k dispozici, a personál není schopen diagnostikovat malárii, i když ta je v Zambii stejně běžná jako v Čechách chřipka. Návštěva privátní nemocnice Care for Business sotva o tři ulice vedle - špitál, který si kdysi založili bílí farmáři v Zambii, dnes slouží široké populaci, je finančně soběstačný a neziskový - veškeré vydělané peníze se investují zpět do jeho rozvoje - a ještě podporuje nedaleký hospic pro lidi s AIDS. Jeden ze šéflékařů nemocnice, Brit Mike Bush, který v Zambii žije už 34 let, žádné povolení nechce a neohlášené návštěvě z Česka se mezi přijímáním pacientů věnuje se samozřejmostí. "O české poliklinice vím. Občas nám sem pošlou pacienta, protože nemají lůžka. Osobně jsem tam byl jen jednou odněst pozvánku na setkání místních doktorů k AIDS. Nikdo z Čechů se ale neukázal," říká Mike Bush. Jak hodnotí to, že česká klinika má 3-5 pacientů denně? "Cože? To nechápu, jak se můžou uživit. U nás tu na jednoho doktora připadá průměrně 30 klientů za den," říká.

Investice v Africe

Přímé zahraniční investice v roce 1999 a 2000 (v mld. USD)

Afrika (bez JAR) 8,1 (1999) 9,3 (2000)

Přímé zahraniční investice v Africe v r. 2001 - příjemci (v milionech USD)

maximum: JAR 6 653; Maroko 2 658; Alžírsko 1 196; Angola 1 119; Nigérie 1 104; Súdán 574; Egypt 510; Tunisko 486; Pobřeží slonoviny 258; Mosambik 255
minimum: Burundi, Somálsko 0; Džibiti 3; Sierra Leone 4; Zimbabwe 5; Rwanda 9

Přímé zahraniční investice v Africe (1982 až 1996) – investoři ze zemí OECD (v mil. USD)

Velká Británie 4 987; Francie 4 742; USA 3 259; Německo 1 401; Japonsko 1 099

Dopady globalizace na Afriku

The marginalization of the countries is reflected in their small share of world trade (barely 2 percent), output (not much higher), and foreign investment (1 percent).

- International trade ... Africa's trade is concentrated in a narrow range of primary commodities, and, within this narrow range, Africa's market share has been shrinking. During 1960-69, Africa's average share of total world exports was 5.3 percent, and of imports 5.0 percent. During 1990-98, however, these figures dropped to 2.3 percent and 2.2 percent, respectively. These declines are attributed to, among other factors, the restrictiveness of Africa's trade regimes, slow growth of per capita income, high transportation costs, and the continent's distance from major markets.
- Money flow ... the global level of private capital flows has increased, but Africa has not been one of the main beneficiaries. Thus, Africa has also missed out on the benefits that usually accompany such flows. Africa has failed to attract the capital flows it needs because of negative perceptions of the continent's economic and political activities, its poor infrastructure, and an inadequate legal framework, particularly for the enforcement of contracts.
- Human emigration ... It is estimated that more than 30,000 Africans with doctoral degrees work in Western Europe and North America (ztráta učených lidí). Na druhou stranu lidé pracující v zahraničí posílají peníze domů rodinám a umožňují větší kontakt se světem.

Literatura:

Kolonialismus

Patr Daněk - Nerovnoměrný rozvoj světa. <http://www.prg.aktualne.cz/kniha/kap1.htm>

Zadlužení

Petr Daněk - Nerovnoměrný rozvoj světa. <http://www.prg.aktualne.cz/kniha/kap1.htm>

<http://www.africaaction.org/action/debtpos.htm#2>

<http://www.afsc.org/africa-debt/cancel-debt.htm>

Chudoba

<http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233236>

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/12/nsouli.htm>

Hlad

Eva Reinöhllová - Zemědělství rozvojových zemí. <http://www.prg.aktualne.cz/kniha/kap5.htm>

Bradley a Carter - Food Production and Distribution and Hunger.

<http://www.worldhunger.org/articles/Learn/world%20hunger%20facts%202002.htm>

<http://www.ipsnews.net/africa/interna.asp?idnews=17071>

Rozvojová pomoc

Česká rozvojová pomoc - www.afrikaonline.cz

Článek o české klinice - <http://www.infoservis.net/art.php?id=1069233220>

Toky financí

<http://www.amo.cz/download/8BG2GA3.doc>

Dopady globalizace na Afriku

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/12/daouas.htm>

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2001/12/ajayi.htm>